

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

**ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՆԵՐԿԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՒ ԱՆՈՐ
ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ**

2002 թուականի Սեպտեմբեր 24-25ի եպիսկոպոսաց ժողովի աշխատանքները կազմակերպող Յանձնախումբի նիստին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ որոշուեցաւ գեկոյցներ պատրաստել: Առաջարկուած թեմաներուն մէջ ինծի վիճակուեցաւ «Եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութիւնը ներկայ իրականութեան մէջ եւ անոր իրաւասութիւնները» խորագրուած գեկոյցի պատրաստութիւնը:

Նիւթը՝ այնպէս ինչպէս կը հարցադրուի, չեմ կարծեր թէ մինչեւ օրս ուսումնասիրութեան արժանացած ըլլայ:

Շնորհիք Պատրիարք, 1985ին հրատարակեց յօդուածաշարք մը, բայց իր կատարածը, ինչպէս վերնագիրն իսկ կը մատնանշէ, համառօտ ակնարկ մըն էր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովներուն կազմութեան վրայ: Այնտեղ շօշափուած չէ մասնաւոր կերպով ներկային մէջ եպիսկոպոսաց ժողովի կարեւորութիւնը: Յօդուածագիր պատրիարք սրբազանը յատուկ ուշադրութեան առարկայ չէ դարձուցած՝ առանձնացնելով նման հարց մը, շատ հաւանաբար ի մտի ունենալով որ եպիսկոպոսաց ժողով մը միշտ ալ, բոլոր ժամանակներու համար անհրաժեշտութիւն մըն է:

Իսկ 1992ին, Տ. Ներսէս Քհնյ. Ներսէսեանի յօդուածը, լոյս տեսած երուսաղէմի Պատրիարքութեան «Սիոն» պաշտօնաթերթին մէջ «Տիեզերական ճանաչում ստացած եպիսկոպոսաց ժողովներու հեղինակութեան եւ անսխալականութեան աղբիւրները»

խորագրի տակ, սեւեռակէտ չէ ունեցած նոյնպէս եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութիւնը:

Այսուամենայնիւ այդ երկու յօդուածներն ալ կրնան ատաղձ ծառայել «անհրաժեշտութեան» ուղղութեամբ մտածողներուն:

Մտնելու համար նիւթի ուսումնասիրութեան մէջ, կարելոր է նախ անդրադառնալ երեւոյթի մը:

Մեր մէջ եկեղեցականներու, մասնաւորապէս եպիսկոպոսներու մեծամասնութեան մօտ, եպիսկոպոսաց ժողովի մասին տեսակէտները միանշանակ չեն: Եպիսկոպոսներ կան, որոնք տեսակէտ կը յայտնեն եպիսկոպոսաց ժողովի «վերականգնում»ի մասին, ուրիշներ՝ աւելորդ կը գտնեն զայն, մտածելով թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ մը կայ արդէն, եւ կը գործէ: Իսկ դեռ կան ուրիշներ, որոնք եպիսկոպոսաց ժողովի վերահաստատումը ոտնձգութիւն կը համարեն՝ սահմանափակելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի իրաւասութիւնները եւ տկարացնելու Անոր բարձր հեղինակութիւնը:

Այստեղ զանց կ'առնեմ այլ տեսակէտներ, որոնք իմ համեստ կարծիքով երկրորդական բնոյթ կը կրեն եւ կը թուին մանրամասնութիւններ ըլլալ:

Կ'ընդգծեմ վերոնշեալ տեսակէտները միայն, որոնք ընդհանուր գաղափար մը կու տան եպիսկոպոսական դասու մօտ տիրող այսօրուան մտայնութեան եւ հոգեբանութեան մասին, եպիսկոպոսաց ժողովի վերաբերմամբ:

Այս տեսակէտները, ըսեմք՝

յայտնուած դատողութիւններն ու մտքերը, պաշտօնական ժողովներու եւ տեղեկագիրներու մէջ արտայայտութիւն գտած չեն, այլ ընդհանրապէս ըսուած են անպաշտօն հաւաքներու կամ պարագայական հանդիպումներու ընթացքին: Արդ, կ'արժէ՞ կարեւորել զանոնք, երբ այդ տեսակետները պաշտօնականի սահմաններէն դուրս կը գտնուին: Իմ կարծոքով՝ այո: Որովհետեւ կարելի չէ այս տեսակետներու պարունակէն արտաքին պարունակի հանդիպիլ, վերահասու ըլլալու համար եպիսկոպոսական դասու հասարակաց մտքին, եպիսկոպոսաց ժողովի մասին:

Իմ շարադրանքս հետեւաբար, առաջին հերթին մեկնակէտ պիտի ունենայ այս երեք տեսակետները:

Անդրադառնալու համար առաջին տեսակետին, այսինքն «Եպիսկոպոսաց ժողովի վերականգնում»ի մասին, այս միտքը՝ այսպէս անմիջականօրէն ըսուած, քիչ մըն ալ մակերեսային կերպով, հասարակ լսողին վրայ այն տպաւորութիւնը կրնայ թողուլ, որ Հայ Եկեղեցին այլեւս իր ծոցին մէջ եպիսկոպոսական ժողով չի՝ գումարեր: Որովհետեւ երբ կը խօսուի վերականգնումի մասին, ինքնաբերաբար կը տարուին մտածելու թէ տեղ մը քանդուած բան մը կայ: Բայց արդեօ՞ք ճիշդ է որ եպիսկոպոսաց ժողովը՝ քայքայուած, քարուքանդ վիճակի մէջ է: Պատմական իրականութիւնը սակայն չի՝ համապատասխաներ այս մտածելակերպին: Որովհետեւ բաւ է ակնարկ մը նետել անցնող սա վերջին 50 տարիներուն վրայ, բոլորս ալ պիտի նշմարենք եւ հաստատենք, թէ եպիսկոպոսաց ժողով միշտ ալ գումարուած է: Թերեւս եպիսկոպոսաց ժողովը վերածուած ըլլայ եպիսկոպոսական հաւաքի: Թէ ինչո՞ւ տեղի ունեցած է քառային նման

փոփոխութիւն. սա ուրիշ հարց է: Կարելի է մտածել այդ մասին: Արդեօ՞ք քաղաքական պատճառներ կան ասոր ետին: Գուցէ: Բոլորս ալ գիտենք քաղաքական դիրքորոշումը խորհրդային կարգերուն, գիտէինք անոնց վերաբերմունքը եկեղեցական կամ կրօնական իշխանութիւններուն հանդէպ: Վստահաբար լաւ չէ՞ր պիտի չդիտուէին եպիսկոպոսաց ժողովի պաշտօնական գումարումները անոնց կողմէ: Ասոր համար թերեւս երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը, ապահովելու համար եպիսկոպոսական ժողովի շարունակութիւնը, ստիպուած էր նման պիտակ օգտագործել, կացութիւնը փրկելու համար պատկան իշխանութիւններու մօտ: Այսու ամենայնիւ, Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան ժամանակ տեղի ունեցաւ, եթէ ոչ աւելի՝ գոնէ երկու պատկառելի, հանգամանաւոր եպիսկոպոսաց ժողով, որոնց ընթացքին՝ Մաշտոցի, ժամագրքի կրնատման եւ ուրիշ շատ մը այժմէական հարցեր օրակարգի նիւթ դարձան: Կարելի՞ է մտածել արդեօք որ այս ժողովները արդիւնք էին Վատիկան Բիազդեցութեան, պարզապէս անոր մէկ ընդօրինակութիւնը ըլլալով, թէ ոչ արդիւնք էին ներքին զօրաւոր պահանջքի մը: Չեմ գիտեր: Կարելորաւ չէ: Կարելորաւ այն է, որ այս ժողովներուն յաջորդող ժողովները հաւաքի վերածուեցան: Եւ հաւաքի վերածուելուն հաւանական վարկածներէն՝ քաղաքականը նշուեցաւ վերը: Չյիշեմք Անթիլիաս-Էջմիածին երկփեղկումի պարագան որ անպայման բացասական դեր ունեցաւ ժողովական այս վերիվայրումներուն մէջ: Բայց միւս կողմէ կայ տարակարծութիւն մը: Նոյն այդ քաղաքական իշխանութիւններու օրօք, թարգմանուեցան չորս Աւետարանները, հետագային՝ Նոր Կտակարանը, եւ աւելի

ուշ՝ Հին Կտակարանը եւ հրատարակուեցան ու սպառեցան Հայաստանի մէջ:

Այս հակասող երեւոյթները մեզ կը դրդէ մտածելու, թէ արդեօ՞ք ուրիշ պատճառներ կային: Արդեօ՞ք եպիսկոպոսները Վեհափառի սպասումները չարդարացուցին, աշխատանքներու մէջ մակարդակի լրջութեան պակաս ցուցաբերելով, եւ Վեհափառն ալ ստիպուած եղաւ Եպիսկոպոսական ժողովի հանգամանք վերածելու եպիսկոպոսական հաւաքի:

Վերջին ժամանակներուն՝ Վազգէն Վեհափառը դարձեալ կը փորձէր Եպիսկոպոսաց ժողովի հանգամանք վերապահովել. րայց 1988ի Ղարաբաղեան Շարժումը, երկրաշարժը, Հայաստանի Հանրապետութեան վերանկախացումը, եւ այլ դէպքեր ժամանակ չընծայեցին Վեհափառին, որպէս զի կարենար ներքին հարցերու կազաւորմամբ զբաղիլ:

Իր յաջորդը՝ Երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, իր վաղահաս մահուան պատճառաւ, ինք ալ չկրցաւ օրակարգի վրայ բերել Եպիսկոպոսաց ժողովի խնդիրը:

Այսօր՝ շնորհիւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի վարչական նախանձախնդիր քնաւորութեան, Եպիսկոպոսաց ժողովի հանգամանքին հետ կապուած հարցը՝ առաջին անգամ ըլլալով օրակարգի վրայ կը բերուի պաշտօնապէս, եւ արժանի կը դառնայ վիճարկումի:

Ամբողջացնելու համար «վերականգնում»ի տեսակէտի պարբերութիւնը, եւ առանց խնդրոյ առարկայ դարձնելու ժողով կամ հաւաք բառերու անուանումը եւ անոնց միջեւ գտնուող իմաստային նրբութիւնները, չեմ խորհիր թէ վերականգնումի տեսակէտը պաշտպանող եկեղեցական-

ները կ'արհամարհեն Եպիսկոպոսաց ժողովի առկայութիւնը, որ կ'երկարի սա մօտաւոր անցեալի տարիներուն վրայ, այլ կը կարծեմ, թէ վերականգնում քանածելը գործածելով՝ անոնք կը հասկնան Եպիսկոպոսաց ժողովի վերականգնումը իր հանգամանքին մէջ:

Գալով երկրորդ տեսակէտին՝ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի մասին, դժուար է ասոր անդրադառնալ, այնքան ատեն որ չեմ խօսած Եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութեան մասին՝ ներկայ իրականութեան մէջ: Այս մասին կ'անդրադառնամ գալիք տողերուն մէջ:

Երրորդ տեսակէտը՝ ամենէն նուրբը եւ փշոտը կը բուր ըլլալ տեսակէտներուն: Թող ներուի ինծի եթէ ըսեմ թէ աւետարանական փորձառութեան հիմնական պակասէ մը կը ծագի այն միտքը անոնց մօտ՝ որոնք կը խորհին, թէ եթէ Եպիսկոպոսաց ժողովը հաստատուի իր հեղինակութեան մէջ, մրցակից իշխանութիւն կը դառնայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի իշխանութեան եւ հեղինակութեան հետ: Շեղում մը կայ այս մտածողութեան մէջ, որովհետեւ սա քրիստոնէական ուսումնական ոգիին անյարիր մտածողութիւն է: Ինչի՞ մէջ է մտահոգութիւնը՝ երբ Եպիսկոպոսաց ժողովի նման ժողովի մը գլուխը, նախագահը, ղեկավարը՝ նոյնինքն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է. անկախ ի՞նչ չափանիշներու վրայ մրցակից իշխանութիւն կրնայ դառնալ: Եպիսկոպոսաց ժողովը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նախապետական կարգին այն քարձրագոյն միաւորն է, մարմինը, որ եթէ իր հեղինակութիւնը պահէ ու զօրանայ, զօրացուցած եւ քարձրացուցած կ'ըլլայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հեղինակութիւնը: Ի վերջոյ՝ Եպիսկոպոսաց ժողով կոչուածը հետամուտ չէ իշխանութեան, այլ՝ ծառայութեան: Հակառակին

մտածումը մարդկային մտածողութեան յատուկ է, եւ ո՛չ թէ ֆրիստոնէական մտածելակերպի:

Անոնք, որոնք կը խորհին, թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հեղինակութիւնը բարձր կը պահուի եպիսկոպոսաց ժողովը հեղինակազրկելով կամ կազմալուծելով, նոյնիման անոնք են, որ կը տկարացնեն կամ պատճառ կը դառնան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հեղինակութեան թուլացման:

Այսու ամենայնիւ այս կէտի վրայ շատ պիտի չտարածուիր, պարզ այն մտահոգութեամբ, որ այս տեսակէտի վրայ գուցէ աւելի հոնտորական ըլլամ՝ քան վերլուծողական:

Այս բոլորով ուզեց եպիսկոպոսական դասու մտայնութեան համայնապատկերը ուրուագծել համառօտաբար, ցոյց տալու համար տարակարծութիւնները որոնք գոյութիւն ունին եկեղեցականներու միջեւ՝ եպիսկոպոսաց ժողովի մասին, ուր տրամադրութիւններու մէջ եթէ յօժարութիւնը պակսի, կարգաւորման գործը կը դժուարանայ եւ կը քարդանայ:

Այժմ ուղղակի խօսելու համար ներկայ իրականութեան մէջ եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութեան մասին, ըսեմ, թէ անիկա պայմանաւորուած է եկեղեցւոյ առաքելութեամբ: Եւ ահա այդ պայմանաւորուածութիւնը զիս կը մղէ ֆննելու եպիսկոպոսաց ժողովի հետ զուգահեռ, եկեղեցւոյ առաքելութիւնը: Եպիսկոպոսաց ժողովը կրնար ըլլալ որ անհրաժեշտութիւն մը չը նկատուէր ներկայ ժամանակներու մէջ, եթէ աւարտած ըլլար եկեղեցւոյ առաքելութիւնը:

Ի՞նչ է հիմքը եկեղեցւոյ առաքելութեան:

Վարդապետական սկզբունքէ դիտուած, եկեղեցւոյ առաքելութեան

հիմքը կը կազմէ Աստուծոյ փրկչական ծրագիրը, որ կը բխի Հայր Աստուծոյ սիրոյ աղբիւրէն: Իսկ այդ ծրագիրը պատմականօրէն իրագործուած է Աստուծոյ Միածին Որդիով՝ Յիսուս Քրիստոսով: Քրիստոսով իրագործուած աստուածային ծրագիրը կը շարունակուի եկեղեցիով: Եկեղեցին կ'ապրի ժամանակին մէջ եւ իր բնութեամբ կոչուած է շարունակելու փրկչական առաքելութիւնը: Աշխարհին կը ներկայանայ իբրեւ ասոր երկարածգումը, եւ որու համար ալ ըսուած է, թէ եկեղեցին խորհուրդն է ընդհանրական փրկութեան:

Առաքելութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի, ո՛չ այնքան անոր համար, որ ինքը միջոցի դեր կը կատարէ աստուածային նպատակի, փրկչական ծրագրի իրագործման մէջ, այլ անոր համար առաւելաբար, որ միջոցէ անդին, ինք ընծայութիւն մըն է, սիրոյ տուուչութիւն մը պիտի փափաքէի ըսել. «Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչեւ Իր Միածին Որդին տուաւ... Վասն զի Աստուած Իր Որդին չղրկեց աշխարհ, որպէս զի աշխարհը դատէ, հապա՛ որպէս զի աշխարհ անով փրկուի» (Յովհ. Գ. 16-17):

Այս տողերը կը տարագեն Հայր Աստուծոյ առաքելութիւնը, որու Առաջին առաքեալը, եթէ կարելի է այսպէս որակել, կը հանդիսանայ Աստուծոյ Միածին Որդին՝ Յիսուս Քրիստոսը:

Ամբողջ երկրի տարածքին աւետելու համար Հայր Աստուծոյ եւ Որդի Աստուծոյ ճշմարտութիւնը, եկեղեցին իր լոյսն ու ոյժը կը ստանայ նոյնիման Աստուծոյ Հոգիէն, Սուրբ Հոգիէն, որով ի յայտ կու գայ իր առաքելութեան էապէս երրորդութեանական նկարագիրը: Երբեակ միութիւնը իր ինֆնութիւնն է եւ համոզումը իր առաքելութեան: Եւ այս ինֆնութեան փորձա-

ռուքիւնը կ'ապրի շնորհիւ իր հաւատացեալ զաւակներու յանձնառութեան: Դեռ կայ Յիսուսի պատուիրանը, զոր ան տուաւ իր առաքեալներուն, յարութիւն առնելէ ետք.- «Գնացէ՛ք աշտուհետեւ, աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէ՛ք... (Մտք. ԻԸ, 19): Այս պատուիրանը կը հնչէ դեռ այսօր իր ամբողջ արժէքով եւ այժմէականութեամբ, որովհետեւ աշխարհի վրայ, ամէն ժամ ծնունդ կ'առնեն մարդկային էակներ, որոնք նոյնքան իրաւունք ունին ճանչնալու Յիսուս Բրիստոսը, հանդիպելու անոր եւ արժանի դառնալու փրկութեան: Այնքան ատեն, որ եկուորներ պիտի ըլլան աշխարհի վրայ, այնքան ժամանակ այժմէական պիտի մնայ առաքելութիւնը: Իսկ եկեղեցին՝ չի կրնար, եւ ո՛չ ալ անշուշտ կը կամենայ խուսափիլ այդ պատասխանատուութենէն:

Վարդապետական սկզբունքէ մեկնած եկեղեցւոյ առաքելութեան հիմքն ու այժմէականութիւնը ընդգծեցի, ցոյց տալու համար նոյն ատեն, թէ ժողով հասկացութիւնը էական բաղադրիչ մըն է քրիստոնէական հաւատքի դաւանութեան մէջ:

Հայր Որդի եւ Ս. Հոգի անբաժանելի երրորդութիւնը, որու վրայ հիմնուած, խարսխուած է մեր քրիստոնէական հաւատքը, չի՞ յուշեր միթէ մեզի, թէ Աստուծոյ երեք անձերը իրարու հետ ժողովի մէջ են մշտապէս: Ժողով՝ որ էապէս կը նշանակէ միութիւն: Հայրը կը ծրագրէ, Որդին կ'իրագործէ, Սուրբ Հոգին կը շարունակէ:

Թերեւս ըլլան առարկողներ, թէ ժողով հասկացութեան վարդապետական եզրը, քրիստոնէութեան մէջ ընդհանրական նկարագիր ունի, եկեղեցի բառն իսկ ժողովում, ժողով կը նշանակէ, եւ չի կրնար եպիսկոպոսական դասու մասնաւոր սեփականութիւնը համարուիլ: Ուստի ի՞նչ

կարիք կայ պնդելու եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութեան վրայ:

Ես այս առարկութեան պիտի պատասխանէի պարզապէս վերի օրինակով: Հայր, Որդի եւ Ս. Հոգի կը գործեն տարբեր պաշտօններով, մէկ եւ նոյն նպատակին համար, մէկ եւ նոյն առաքելութեան համար:

Եկեղեցւոյ կեանքէն ներս ալ այսպէս է: Հովուապետէն սկսեալ մինչեւ ամենախոնարհ քրիստոնեան, պարտականութիւնն ունին տարածելու Տիրոջ պատգամը աշխարհի չորս ծագերուն, ծառայելու մէկ եւ նոյն նպատակին, բայց նուիրապետական կարգով, իւրաքանչիւրը իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ, իրեն վստահուած պատասխանատուութեամբ:

Մեր եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգէն ներս, առաքելական աւանդութեամբ եւ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան կարգով, եպիսկոպոսաց ժողովին յանձնուած է եկեղեցւոյ առաքելութեան համակարգումի պատասխանատուութիւնը: Եթէ եպիսկոպոսը իր ձեռնադրութեան խորհուրդով հսկիչ է, տեսուչ, ապա եպիսկոպոսական ժողովը հսկիչ մարմինն է, այլ կերպ ըսած տեսչարանը եկեղեցւոյ առաքելութեան: Այս մարմինն է, որ կը հսկէ ընդհանուր առաքելութեան: Մէկ է եկեղեցւոյ առաքելութիւնը, բայց բազմաթիւ են ձեւերը, տարբեր են միջավայրեր, եւ մակարդակներ՝ այլազան: Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը ըլլալով աստուածային եւ բացարձակ, փոփոխունող ժամանակի մէջ եւ մարդկային յարաբերական կեանքի ընթացքին կը հանդիպի նոր երեւոյթներու, դէմ յանդիման կը գտնուի նոր հարցերու, ըլլան անոնք կրօնական, հոգեւորական, ընկերաբանական, տնտեսական, գրական եւ այլ, որոնք կը պահանջեն անբերի,

յարմար եւ որոշ չափով ալ անթերի, կը կարօտին լուրջ ուսումնասիրութեան եւ խնամուած հիմնագրումի: Վերջապէս ո՞վ պիտի կարգաւորէ այսպիսի խրթին հարցերու լուծումը, որոնք կը պահանջեն խորհրդակցութիւններ եւ հաւաքական աշխատանք, եթէ ոչ Եպիսկոպոսաց ժողովը:

Այս մարմինն է, որ պիտի հաւաքէ հարցերը, որոնք կրնան գալ թեմերէ, կրօնական կամ աշխարհիկ համայնքներէ, եկեղեցականներէ, եւայլն, եւ փնտռէ լուծումները այդ հարցերուն:

Եպիսկոպոսաց ժողովը եթէ վերածուի անուանական ներկայութեան, այսինքն տեսակ մը ֆորումի, այն ատեն այնտեղ խօսուած նիւթերը եզրակացութեան չեն յանգիր, անոնք կը մնան օդին մէջ: Քանի որ ֆորումը տեղ մըն է, ուր խօսուած նիւթերու մասին ո՛չ որոշում կ'առնուի եւ ո՛չ ալ գործադրութեան հարց կը ծագի, եւ ֆորումի մասնակիցներն ալ հագիւ սրահի դարպասէն դուրս ելած, կը մոռնան արդէն ամէն բան: Մինչդեռ Եպիսկոպոսաց ժողովը երբ գործէ պատասխանատուութեամբ եւ իր իրաւասութեան սահմաններով, այն ատեն հարցերը կը դասաւորուին խնամով, յայտագրային կարգապահութեամբ, որոշումներ կ'առնուին եւ գործադրութեան կը դրուին: Հարցերը կը գտնեն իրենց լուծումները:

Եպիսկոպոսաց ժողովը պարտի ունենալ իր մնայուն դիւանը: Դիւանի անդամները կ'ընտրուին Եպիսկոպոսաց ժողովի կողմէ 2 կամ 3 տարուան համար: Այս դիւանը կը ստանձնէ նաեւ պատասխանատուութիւնը առնուած որոշումներու գործադրութեան:

Եպիսկոպոսաց ժողովը դառնալու է հեղինակութիւն. չեմ ըսեր իշխանութիւն, որովհետեւ Եպիսկոպոսաց ժողովի իշխանութեան հոգեւոր ըմբռնումը շատ ո՛նց աղաւաղուեք է մեր

մտայնութեան մէջ: Սա փաստը չէ՞ նաեւ այն միւս իրողութեան, որ եկեղեցւոյ առաքելութեան երկնային մակարդակը նուազ տեղ կը գրաւէ մեր հոգեբանութեան եւ գործունէութեան մէջ, քան թէ ազգային գաղափարախօսական մակարդակը: Շեշտը դրուած է առաւելաբար կրօնա-ազգային դիմագիծին վրայ, քան թէ հոգեւոր եւ հայկական ինքնութեան:

Ես պիտի ըսէի ահա Եպիսկոպոսաց ժողովի օրակարգի հարցերէն թերեւս առաջինը:

Վերադառնալով առաքելութեան այժմէականութեան, եթէ համոզուեցանք, թէ եկեղեցւոյ առաքելութիւնը այժմէական է, այն ատեն Եպիսկոպոսաց ժողովը անհրաժեշտութիւն է: Առաքելութիւնը ո՛չ սահման ունի եւ ո՛չ ալ մասնաւոր ընկերա-մշակութային շրջապատ: Չնայած որ մեր եկեղեցւոյ պարագային, անցեալին, առաքելութիւնը սահմանափակուեցաւ Հայոց աշխարհէն ներս եւ մնաց ինքնապաշտպանութեան դիրքերու վրայ: Բայց այս պարագան չի նսեմացներ երբեք Հայ եկեղեցւոյ առաքելական գործունէութիւնը, որովհետեւ սահմանափակ կարծուած իր առաքելութիւնը եղաւ նոյնքան պտղաբեր, որքան սահմաններ չնանչցող առաքելութիւնները քոյր եկեղեցիներու: Մեր պատմութեան նակատագիրը մեզ պարտադրեց, որ մենք ինքնապաշտպանութեան դիրքերէն դուրս, ուրիշ դիրքերու վրայ կարենանք առաքելութիւն կատարել, քայց օրինակելի եւ անմասն էր առաքելութեան հայկական տեսակը, որովհետեւ հաւատքի համար ան գնաց մինչեւ զանգուածային նահատակութեան ծայրամասերը:

Նպատակս չէ այստեղ մէկ եկեղեցիէն միւսին առաքելութեան քաղդատականը կատարել եւ ո՛չ ալ գերաթեւորումներ ընել: Միջանկեալ այս յիշեցումը անհրաժեշտ նկատեցի,

որովհետեւ աւելի քան 70 տարիներ է ի վեր Հայ Եկեղեցւոյ առաքելութեան դրութիւնը փոխուած է: Նոր դրութիւնը սահմաններ չունի եւ ո՛չ ալ ընկերա-մշակութային մասնաւոր շրջապատ: Երրորդ հազարամեակի մուտքին, Հայ Եկեղեցին առաքելութիւն պիտի կատարէ երկրի տարածքի այն բոլոր անկիւններուն մէջ, ուր համայնքներ կազմուած են: Այդ համայնքները կը կրեն տեղւոյն ազգերու մշակութային, հոգեւոր եւ ընկերային ազդեցութիւնները: Հարցերը, որոնք յառաջ կու գան ցրուեալ Հայ հաւաքականութիւններու մէջ, խայտաբղէտ են: Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը յաճախ այնպիսի բախումներ կ'ունենայ նոր երեւոյթներու հետ, որոնք աննախընթաց են մինչ այդ իրեն ունեցած օրինաչափութիւններուն եւ փորձառութեան: Հարկաւ այդ հարցերէն անոնք, որոնք բեմական կալուածի կը պատկանին, բեմական օրէնքի տրամադրութիւններով իրենց լուծումները կը գտնեն, բայց հարցերը, որոնք դուրս են բեմական իրաւասութիւններէն, իրաւասու Մարմնի մը պէտք է բերուին լուծումներ փնտռելու համար:

Հետաքրքրական պիտի ըլլայ յիշել այստեղ հարցերէն ոմանք: 1968-ին Նիւ Ճըրզիի մէջ ծագեցաւ Եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան հետ կապուած կարեւոր խնդիր մը: Կուսակրօն վարդապետ մը ցանկացաւ շարունակել իր եկեղեցական պաշտօնը որպէս ամուսնացեալ քահանայ: Խնդրոյ առարկայ վարդապետին հարցը լուծուեցաւ օրուան Վեհափառ Հայրապետին եւ Թեմակալ Առաջնորդին միջեւ, ի նպաստ վարդապետի ցանկութեան: Հեռու ինձմէ ամէն մեղադրանք: Ոչ դէպքը բնադատելու միտք ունիմ, ո՛չ ալ անձ քարկոծելու: Մանաւանդ հետագային նման դէպքեր կրկնուեցան: Կ'ուզեմ գիտնալ պարզապէս

այս հանգրուանին թէ, մեր եկեղեցին վերջնականապէս որդեգրե՞ց Անկլիքան Եկեղեցւոյ դրութիւնը: Հարցը կրնա՞նք համարել թէ իր լուծումը գտած է:

Ուրիշ հարց մը: Կարգ մը ամուսնացեալ քահանաներ կը խորհին, թէ Թեմակալ Առաջնորդաց ընտրութիւնը պէտք է եպիսկոպոսներու մենաշնորհը ըլլայ: Անոնք փափաք կը յայտնեն, որ ամուսնացեալ քահանաներն ալ իրաւունք ունենան առաջնորդ ընտրուելու եւ ինչու չէ, եպիսկոպոս ձեռնադրուելու:

Անձնասպանութեան պարագայ: Ծանօթ է բոլորիս, թէ համաձայն մեր եկեղեցւոյ կարգ ու կանոնին անձնասպան մէկը կը զրկուի յուղարկաւորութեան ծէսէն: Ներկայ ժամանակներուն մէջ Եկեղեցին աւելի հանդուրժող վերաբերմունք ցոյց պիտի տա՞յ անձնասպաններու հանդէպ:

Իսկ այժմէական հարցերու երկար ցանկ մը, ինչպէս՝ դիակիզումի. համասեռումի (էլոնած), վիժումի, կանխարգելութեան, սրբադասութեան, եւայլն, միշտ Եպիսկոպոսաց Հաւաքներու օրակարգի նիւթ է տարիներէ ի վեր, բայց տակաւին ոչ մէկ նիւթ հանգամանաւոր կերպով չէ ներկայացուած, որպէս զի ատոնց շուրջ որոշումներ առնուին, եւ հռչակագիրով մը հրապարակուին առ ի գիտութիւն:

Այս բոլորով հանդերձ կայ աւետարանումի ամբողջական ձեւի մը կազմակերպումը, որ պարտականութիւնն է Եպիսկոպոսաց Ժողովի:

Կը խորհիմ, թէ այսօր փաստաւ է ապացուցելու համար, թէ որքա՞ն անհրաժեշտ է Եպիսկոպոսաց Ժողովը ներկայ իրականութեան մէջ: Հարցերը զիրար կը հրմշտկեն եւ կը կարօտին կարգաւորումի: Կը մաղթեմ, որ վայրկեան մը առաջ ճշդուի Եպիսկոպոսաց Ժողովի հանգամանքը, եւ ան լծուի անմիջապէս գործի յանուն մեր եկեղեցւոյ առաքե-

լուծեան առաւել կենսունակութեան:

Եպիսկոպոսաց ժողովի իրաւասութեան սահմանները նշելու գործը անհատի մը գործ չէ: Ատիկա կը պահանջէ հաւաքական աշխատանք մասնագէտներու համագործակցութեամբ: Առաւելաբար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Կանոնագրութեան խմբագրական կազմին գործն է նշել Եպիսկոպոսաց ժողովի իրաւասութիւնները, եւ ոչ թէ ինձ նման սոսկական անհատի: Բայց քանի որ ինձմէ կը պահանջուի անպայման խօսիլ այդ մասին, ես միայն համեստ կարծիքներ կրնամ դրսեւորել, որոնք կ'ընդունիմ, որ կրնան անընդունելի ըլլալ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր Եպիսկոպոսական ժողովին հետ կը կառավարէ Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցին:

Եպիսկոպոսական ժողովին Նախագահը Ամենայն հայոց Կաթողիկոսն է:

Հայ եկեղեցւոյ առաքելութեան կը հսկէ Եպիսկոպոսական ժողովը:

Եպիսկոպոսական ժողովը կը զբաղի՝ աւետարանչական, աստուածաբանական, վարդապետական, դաւանաբանական, ծիսական, եկեղեցագիտական, հովուական, կրօնաբարոյական, եկեղեցւոյ կարգապահութեան, կրօնադաստիարակչական հարցերով:

Եպիսկոպոսական ժողովը կը գծէ եկեղեցւոյ արտաքին եւ ներքին կրօնական ֆաղափականութիւնը:

Եպիսկոպոսական ժողովը կը բնութեւնէ եկած ընկերային կամ այլ նոր խնդիրներ, որոնք կրնան յառաջ գալ նարտարարութեան գերզարգացման պատճառով:

Եպիսկոպոսաց ժողովը, իր ընտրեալ դիւանով պարտի ունենալ մնայուն նկարագիր, հերթական նիստերու կանոնաւոր նիստերով:

Եպիսկոպոսաց ժողովը կը

գումարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւերով:

Եպիսկոպոսաց ժողովին անդամ կրնան ըլլալ Հայ եկեղեցւոյ բոլոր Եպիսկոպոսները, շնորհիւ Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան խորհուրդին:

Եպիսկոպոսական ժողովին որոշումները կը վաւերացնէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Յիշեցնեմ, թէ Կանոնագրութիւն Հայ եկեղեցւոյ Փետրուար 26 1999-ի նախագիծը իր ճրդ գլուխ, յօդուած 44-էն մինչեւ 53 յատկացուցած է Եպիսկոպոսաց ժողովի իրաւասութեան սահմաններուն:

Եպիսկոպոսաց ժողովի իրաւասութեան սահմաններուն մասին Հայ եկեղեցւոյ Կանոնագէտներ վստահ եմ աւելի մանրամասն առաջարկներ ունենալու եւ ներկայացնելու քան ինչ որ համեստօրէն փորձեցի ներկայացնել վերը:

Ըսած էի, թէ գալիք տողերու մէջ կ'անդրադառնամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի մասին:

Ներկայացնելէ ետք Եպիսկոպոսաց ժողովի անհրաժեշտութիւնը, իր պատասխանատուութիւնը եւ առաքելութեան այժմէականութիւնը, հիմա դիւրին է ինձ անդրադառնալ այն տեսակէտին, ըստ որում աւելորդ կը կարծուէր Եպիսկոպոսաց ժողովը, քանի որ կ'ըսուէր, թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ մը կայ արդէն եւ կը գործէ: Արդ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի գործունէութիւնը կը համապատասխանէ՞ Եպիսկոպոսաց ժողովի պատասխանատուութեան, եւ այն դերին՝ որուն ան կոչուած է դերակատարը դառնալու:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, այսօրուան վիճակով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մօտ անմիջական խորհրդական մարմին մըն է, նշանակուած

կաթողիկոսին կողմէ, ընդհանրապէս թեմակալ Առաջնորդներէ բաղկացած, կը զբաղի վարչական ընթացիկ գործերով: Իր գործունէութեան սահմանները ճշդուած չեն. ըստ պարագայի եւ ըստ նիւթի արծարծուած խնդիրներու շուրջ կարծիքներ կամ խորհուրդներ տուող, Վեհափառին աջակից մարմին մըն է:

Հարկ չեմ տեսներ տակաւին մէջքերել Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի պատմական ծագումը եւ անոր հտին թափնուած քաղաքական մտադրութիւնը, որովհետեւ ըստ երեւոյթին ան Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգէն ներս տեղաւորուած է այլեւս, եւ երբ Հայ Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան նախագիծին մէջ ալ օժտուած է գլուխով մը, կը նշանակէ, թէ այսուհետեւ ան մեր եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգի անբաժան միաւորներէն մին դարձած է արդէն:

Զեռֆի տակ միշտ ունենալով կանոնագրի 1999ի նախագիծը, նկատեցի թէ պատասխանատուութիւններու կրկնութիւն կայ Եպիսկոպոսաց Ժողովին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին յատկացուած գլուխներուն եւ յօդուածներուն մէջ:

Խուսափելու համար խաչածեւումներէ, որոնք ներքին անհասկացողութիւններ կրնան յառաջացնել Եպիսկոպոսաց Ժողովին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին միջեւ, կը խնդրուի կանոնագրութեան խմբագրական կազմէն, որ պատասխանատուութիւնները եւ իրաւասութեան սահմանները կատարեալ ճշգրտութեամբ արձանագրէին, որպէս զի կանխուին թիրիմացութիւնները յառաջիկային գործող մարմիններուն միջեւ:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ